

Eesti Keskkonnauuringute Keskus

Valdkondlike uuringute vormistamise juhend

Eesti riikliku kliimamuutuste mõjuga kohanemise strateegia ja
rakenduskava ettepaneku väljatöötamine

Tallinn
2015

SISUKORD

1. ÜLDNÕUDED	3
LISAD.....	5
Lisa 1 – Strateegiadokumendi valdkondliku näidispeatüki struktuur.....	5
Lisa 2 – Kliimamuutuste mõjude kokkuvõtva tabeli näidis	8
Lisa 3 – Valdkondlike kohanemismeetmete ülevaattetabeli näidis	9
Lisa 4 – Õigusraamistiku ülevaattetabeli näidis	10
Lisa 5 – Kohanemismeetmete rakendamise ülevaattetabeli näidis.....	10
Lisa 6 – Pikas teaduslikus formaadis esitatava töö struktuur	11
2. VORMISTAMISNÕUDED.....	14
2.1. Üldnõuded.....	14
2.2. Pealkirjad ja sisukord.....	15
2.3. Lehekülgede numeratsioon	15
2.4. Joonised.....	15
2.5. Tabelid	16
2.6. Viitamine.....	18

1. ÜLDNÕUDED

Sisend koostatakse inglise ja eesti keeles. Tekst tuleb paberile ühtlaselt paigutada. Töö tuleb esitada dokumendifailina (formaad .docx).

Aruandluse osad on järgmised (vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 4.2 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.2.4) :

- a. eesti keeles pikas teaduslikus formaadis¹, sisaldades täielikku viitekogu;
- b. eesti keeles strateegiadokumendi formaadis² valdkondlikud peatükid dokumenti „Eesti riiklik kliimamuutuste mõjuga kohanemise strateegia ja rakenduskava ettepanek“ (formaad, maht ja struktuur lepatakse kokku töö tegemise käigus);
- c. eesti keeles rakenduskava formaadis³ valdkondlikud peatükid dokumenti „Eesti riiklik kliimamuutuste mõjuga kohanemise strateegia ja rakenduskava ettepanek“;
- d. eesti ja inglise keeles kokkuvõtlikus formaadis⁴, kasutamiseks kliimamuutustega kohanemise riiklikul veebilehel ja mujal avalikuks teavituseks.

Algmaterjali sisse ei tohi kirjutada märkuseid ja kommentaare (*näit. Siia vahele tuleb foto jne*). Kui vahele kirjutamine on oluline tuleb seda teha dubleerivas failis.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, tsitaadid, valemid, arvulised andmed ja pildimaterjal tuleb viidata. Üldtuntud seisukohtadele ei viidata.

Tööl tuleb lisada allikate loetelu, mis peab sisaldama kõiki allikaid, millele töös viidatakse. Ühtlasi peab igale loetelus toodud kirjele leiduma viide töö tekstis. Viitamisnõudeid on täpsemalt selgitatud peatükis 2.6.

Mõisted:

Pikk teaduslik formaat jälgib toetavate tegevuste struktuuri (vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1) ning sisaldab lisaks ka täielikku viitekogu kasutatud materjalidele ning uurimise meetodika kirjeldust, kus põhjendatakse meetodika valikut ja näidatakse selle eesmärgid. Esitatakse andmete kogumise praktiline käik ja kogumise ning töötlemise meetodid. Uurimustulemused on põhjalikult lahti kirjutatud vastavalt

¹ Formaadi vormistuslikud aspektid kinnitab eelmääratletud projekti juhtkomisjon.

² Formaadi vormistuslikud aspektid ja sisu struktuuri kinnitab eelmääratletud projekti juhtkomisjon.

³ Formaadi vormistuslikud aspektid ja sisu struktuuri kinnitab eelmääratletud projekti juhtkomisjon.

⁴ Formaadi vormistuslikud aspektid kinnitab eelmääratletud projekti juhtkomisjon.

nõutud tööülesannetele. Lisaks on dokumendis toodud uuringu eesmärk, kasutatud lühendite ja mõistete loetelu. Töö struktuuri näidis on toodud Lisas 6.

Strateegiadokumendi formaadis keskendutakse põhilistele uurimustulemustele jälgides Lisas 1 toodud struktuuri.

Rakenduskava formaat keskendub vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3.1.11 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1.11 ülesandele ning esitatakse järgides Rahandusministeeriumi välja töötatud rakendusplaani soovitatavat vormi *Rakendusplaani_soovitatav_vorm.xls* (<http://www.fin.ee/doc.php?109940>) ja vormistatakse MS Excel'is.

Rakendusplaanis esitatakse:

- 1) üld- ja alaeesmärgid koos mõõdikutega;
- 2) meetmed koos eesmärkide, mõõdikute ja tulemustega;
- 3) tegevused ja nende soovitud tulemused või väljundid;
- 4) vastutajad meetmete ja tegevuste lõikes;
- 5) rakendamise maksumus alaeesmärkide, meetmete, tegevuste, vastutavate ministeeriumite ja aastate lõikes riigi eelarvestrateegia perioodil.

Lisaks tuleb arvestada, et:

- kavandatud meetmete/poliitikainstrumentide juures tuuakse välja rakendamise oodatavad tulemused ning seatakse mõõdikud (koos alg- ja sihttasemetega);
- kavandatud meetmed/poliitikainstrumentid koos mõõdikutega peavad olema üldjuhul ühe ministeeriumi põhised, et tagada selge täitmise ja rahastamise vastutus.

Kokkuvõtvas formaadis keskendutakse põhilistele uurimustulemustele, mida on sobilik kajastada lehel <http://www.klab.ee/kohanemine>. Lähtuda Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra toetuste Kommunikatsiooni- ja kujunduskäsiraamatu⁵ lk 47 (Veebi kirjutamine) toodud stiilinõuetest..

⁵ <http://www.eeagrants.fin.ee/et/juhendid>

LISAD

Lisa 1 – Strategiadokumendi valdkondliku näidispeatüki struktuur

[VALDKOND]

Valdkonna sisend kliimamuutustega kohanemise strateegiasse koostatakse peatükkide ja alapeatükkidena.

1. Sissejuhatus

- annab lühiülevaate lugejale sellest, milleks konkreetne valdkond on kliimamuutustega kohanemise kontekstis vajalik ja mida püütakse saavutada selles valdkonnas kliimamuutustega kohanemise strateegia kestuse perioodil;
- kirjeldab antud valdkonna osa kliimamuutustega kohanemise strateegia elluviimisel arvestades seoseid kohalike omavalitsuste, erasektori ja mittetulundussektoriga ning rahvusvaheliste kohustuste või koostööga.

2. Olukorraanalüüs

- Analüüsib kompaktselt valdkonna üldiseid probleeme, võimalusi, riigi seniste poliitikainstrumentide ja meetmete rakendamise tulemusi;
- käsitleb hiljutisi siseriiklike arenguid ning Eesti olulisemaid näitajaid ELi võrreldavate riikidega vastavas tulemusvaldkonnas;
- valdkonna eripärast lähtuvalt kaaluda seonduvate globaalsete trendide arvestamist ja kajastamist;
- eesmärkide ja meetmetega seostatult tuleb kirjeldada ka kliimamuutustega kohanemise strateegia elluviimisega seotud riske ja nende juhtimiseks rakendatavaid tegevusi lähtuvalt vastavast valdkonnast;
- seatud eesmärgid ning ressursivajadus peavad tuginema olukorra analüüsile.

3. Läbivad teemad

- peatükis tuakse ülevaade läbivatest teemadest (võrdsed võimalused, infoühiskond, regionaalareng, riigivalitsemine, keskkonnahoid ja kliima), millega on valdkonnal kokkupuude (selgunud mõjude analüüsi tulemusena või mõnel muul viisil);
- nimetatakse alaeesmärgid (või meetmed), mille juures on kavandatud täiendavad meetmed läbivatesse teemadesse panustamiseks või mittesoovitud mõju vähendamiseks.

4. Üldeesmärk koos mõõdikutega

- sisaldab antud valdkonna üldeesmärki kliimamuutustega kohanemise strateegias (erandjuhul enam kui üks eesmärk), mis on sõnastatud seisundina, mille saavutamist oodatakse perioodi lõpul. Üldeesmärgile lisatakse (mõju) mõõdikud koos alg- ja sihttasemetega (vajadusel ka vahetasemed), et hinnata eesmärgi poole liikumist. Eesmärk ja mõõdikud peavad olema kooskõlas (ei tohi olla vastuolus) VVTP ja riigi eelarvestrateegias toodud valdkonna üldeesmärgiga.

5. Alaeesmärgid koos mõõdikutega

- sõnastatakse üldeesmärgist lähtuvad kitsamad alaeesmärgid (soovitud seisundina), mis panustavad üldeesmärgi täitmisse koos sobivate mõõdikutega (määratakse alg- ja sihttase);
- alaeesmärkide juures antakse täpsem ülevaade alavaldkonna probleemidest ja kitsaskohtadest, et paremini mõista poliitikainstrumentide põhimõttelist valikut;
- võimalusel kavandatakse alaeesmärgid ministriumipõhiselt.

6. Poliitikainstrumentid ja nende tulemused

- kirjeldatakse vastava alaeesmärgi juures kavandatud meetmeid või muid poliitikainstrumente (majanduslikud, õiguslikud, kommunikatsiooni vms) olukorda sekkumiseks (või nende kujundamise põhimõtteid), mis liigendatakse ajaliselt kolme plokki:
 - periood 2017-2020
 - periood 2021-2050 (sh. eraldi vaheperiood 2021-2030)
 - periood 2051-2100
- ei kasutata konkreetseid meetmete nimetusi (need tuuakse rakendusplaanis)
- tegevusi valdkonna arengukavas ei käsitleta, välja arvatud juhul, kui on tegemist eriti tähtsa ja pikaajalist mõju omava poliitikainstrumentiga antud perioodil. Tegevuste tasandit käsitletakse rakendusplaanis/programmis.

NÄIDE:

Üldeesmärk:

Mõõdik1 (alg- ja sihttase)

Mõõdik2

(järgnevad alajaotused)

Alaeesmärk 1

Mõõdik1.1

Mõõdik1.2

Alavaldkonna probleemide kirjeldus

Poliitikainstrumentide/ meetmete kirjeldus (mitte nimetused)

Alaeesmärk 2

Mõõdik 1

Mõõdik 2

Alavaldkonna probleemide kirjeldus

Poliitikainstrumentide/meetmete kirjeldus

7. Seosed riigi arenguvisionidokumentide, teiste valdkonna arengukavade ja välislepingutest tulenevate või EL õigusaktidest tulenevate dokumentidega.

- Kirjeldatakse valdkonna otsesed seosed/kokkupuutekohad/panus riigi arenguvisionidokumentides (Eesti säästva arengu riiklik strateegiaga "Säästev Eesti 21", konkurentsivõime kava "Eesti 2020", VV Tegevusprogramm ja Eesti julgeolekupoliitika alused ja teised poliitika põhialused) kinnitatud eesmärkide ja tegevustega, teiste valdkondade arengukavadega ning välislepingute ja EL õigusaktidega.

8. Maksumuse prognoos

- sisaldab antud valdkonna arengukava kogumaksumuse prognoosi alaeesmärkide ja aastate lõikes arengukava kestuse perioodil.

Lisa 2 – Kliimamuutuste mõjude kokkuvõtva tabeli näidis

Tabel 1 - Kokkuvõtte [alavaldkonna] oodatud mõjudest kliimamuutuste tulemusena perioodil [periood AAAA-AAAA]

Negatiivsed mõjud	Teadmata suunaga mõjud või samaaegselt positiivsed ja negatiivsed mõjud	Positiivsed mõjud
<ul style="list-style-type: none"> - Mõju N1 (mõju rakendamise tõenäosus: [kõrge, keskmine, madal]) - Mõju N2 (mõju rakendamise tõenäosus: [kõrge, keskmine, madal]) - jne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mõju T1 (mõju rakendamise tõenäosus: [kõrge, keskmine, madal]) • Mõju T2 (mõju rakendamise tõenäosus: [kõrge, keskmine, madal]) • jne. 	<ul style="list-style-type: none"> + Mõju P1 (mõju rakendamise tõenäosus: [kõrge, keskmine, madal]) + Mõju P2 (mõju rakendamise tõenäosus: [kõrge, keskmine, madal]) + jne.

Table 3.2. Summary of the anticipated impacts of climate change on forestry in Finland. The impacts are not commensurable, in other words, the number of the listed advantages and disadvantages cannot be used to conclude which ones are quantitatively more significant. Some of the impacts are clear advantages or drawbacks but the direction of some impacts is still unclear or the direction of the impact depends on the intensity of climate change.

Disadvantage	Direction of the impact unclear or simultaneous disadvantage and advantage	Advantage
<ul style="list-style-type: none"> - Increased risk of nutrient leaching - Increased risk of wind damage and weakened anchoring of trees to the soil as ground frost declines - The combined impacts of air pollutants (ozone) and UV radiation on ecosystems will become intensified due to climate change - The risk of pests and forest pathogens will increase - Potentially reduced ground frost will make forest harvesting more difficult - Longer thaw period in spring will impose additional demands on machine capacity and wood storage - The quality of coniferous wood may suffer 	<ul style="list-style-type: none"> • The proportions of tree species will change • The tree line will move farther north 	<ul style="list-style-type: none"> + Increases in carbon dioxide concentration, temperature and precipitation will add to the productivity of the boreal belt + Felling opportunities will increase + Plants will have access to more nutrients + The seed yield of trees will improve and natural regeneration in Vaccinium site types in Northern Finland will become easier.

Joonis 1 - Näide tabeli täitmisest Soome kliimamuutustega kohanemise strateegia⁶ näitel

⁶ http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/julkaisusarja/5g45OUXOp/MMMjulkaisu2005_1a.pdf

Lisa 3 – Valdcondlike kohanemismeetmete ülevaattetabeli näidis

Tabel 2 - Kohanemismeetmete ülevaade [valdkonnas] perioodiks [periood AAAA kuni AAAA]

Meede	Võrdlemise kriteeriumid/dimensioonid								
	a	b	c	d	e	f	g	h	jne.
Meede 1									
Meede 2									
Meede 3									
jne									

Tabel 3 - Tabeli 2 täitmise näide

Meede	Võrdlemise kriteeriumid/dimensioonid								
	Millis(t)e riski(de) vastu on meede suunatud	Meetme eesmärk	Meetme sotsiaalne, majanduslik ja ökoloogiline kontekst ning kaasmõjud	Meetme rakendamise ulatus	Kulude ja tulude suhe	Meetme rakendamiseks vajalik aeg ja hinnang kiireloomulisusele	Meetme paindlikkus ja töökindlus	Meetme poliitiline ja kultuuriline vastuvõetavus ning võimalikud takistused	jne.
Meede 1	[Nx/Tx/Px] (number tuleb tabelist 1)								
Meede 2									
Meede 3									
jne									

Veel näiteid:

- Table 4, Table 6 - Towards a climate-proof Netherlands, Summary routeplanner <http://edepot.wur.nl/3849>

Lisa 4 – Õigusraamistiku ülevaattetabeli näidis

Tabel 4 - Kohanemismeetmete vajadused õigusraamistikus [valdkond]-as

Meetmed [valdkond]-as	Loend, millistesse olemasolevatesse õigusaktidesse, strateegilistesse dokumentidesse või riiklikesse riskianalüüside ja hädaolukordade lahendamise plaanidesse oleks vaja täiendusi/muudatusi kohanemise meetmete rakendamiseks või milliseid uusi õigusakte, strateegilisi dokumente või riskianalüüse ja hädaolukordade lahendamise plaane oleks vaja meetme rakendamiseks
Meede 1	
Meede 2	
jne	

Lisa 5 – Kohanemismeetmete rakendamise ülevaattetabeli näidis

Tabel 5 - Ülevaade kohanemismeetmete rakendamisest [valdkond]-as perioodil [AAAA kuni AAAA]

Meede	Millis(t)e riski(de) vastu on meede suunatud	Rakendamise haldustase	Rakendamise eest võimalikud vastutavad osapooled	Meetme rakendamisest mõjutatud osapooled	Meetme rakendamiseks vajalik eelarve (EUR)	Meetme rahastamise võimalik allikas
Meede 1	[Nx/Tx/Px] (number tuleb tabelist 1)	[kohalik/maakondlik/riiklik jms]				
Meede 2	[Nx/Tx/Px]	[kohalik/maakondlik/riiklik jms]				
jne						

Lisa 6 – Pikas teaduslikus formaadis esitatava töö struktuur

1. **Tiitelleht** (sh. tuues välja uurimuse eest vastutaja ning põhitäitjad)
2. **Eessõna**
3. **Sisukord**
4. **Kokkuvõte** (eesti keeles; sõnastatakse töö peamised resultaadid)
5. **Resüme** (inglise keeles; mis pole kokkuvõtte tõlkevariant, vaid kokkuvõtte ja sissejuhatuse ühendatud minimudel)
6. **Kasutatud lühendid**
7. **Kasutatud mõisted**
8. **Sissejuhatus**, sh:
 - **Valdkonna üldülevaade** (kattes sh. vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3.1.1 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1.1)
 - **Alavaldkondlik hetkeolukorra analüüs, alavaldkondade kaupa** (kattes sh. vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3.1.2 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1.2)
9. **Metoodika** (Uurimuse metoodika kirjeldus, kus põhjendatakse metoodika valik ja näidatakse selle eesmärgid. Esitatakse andmete kogumise praktiline käik ja kogumise ning töötlemise meetodid. Sealhulgas tuuakse välja, millise metoodika alusel: 1) toimub valdkonna liigendamine alavaldkondadeks; 2) toimuvad mõjude analüüsid; 3) meetmete väljatöötamine.)
10. **Mõjud [alavaldkonna nimi]-le⁷**
 - a. **Kliimamuutuste positiivsete, negatiivsete ja teadmata suunaga mõjude ülevaade** (kattes sh. vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3.1.3 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1.3)
 - b. **Mõjude kokkuvõte**, sh. ülevaattetabelina (vt Lisa 2)
11. **Kohanemismeetmed [valdkond]-as**
 - a. **Strateegilised eesmärgid [valdkond]-as** (kohanemismeetmete kontekstis; on vajalik püstitada peatüki koostaja poolt)

⁷ Liigendada alavaldkondade kaupa.

- b. **Kohanemismeetmete väljatöötamine ning ülevaade** (sh. ülevaattetabelite kujul, vt Lisa 3; kattes sh. vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3.1.9 tulem, arvestades ja avades detailselt ka punktide 3.1.5, 3.1.6, 3.1.7 tegevuste tulemusi, tuues välja kõik tehtud sammud ja detailse analüüsi ning Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1.9 tulem, arvestades ka detailselt punktide 4.1.1.5, 4.1.1.6, 4.1.1.7 tegevuste tulemusi, tuues välja kõik tehtud sammud ja detailse analüüsi)
 - c. **Vajadused õigusraamistikus** (sh. ülevaattetabeli kujul, vt Lisa 4; kattes sh. vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3.1.12 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1.12)
 - d. **[Valdkond]-a meetmete seotused teiste valdkondadega ja koostoimed** (kattes sh. vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3.1.8 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1.8)
 - e. **Kohanemismeetmete rakendamine** (sh. ülevaattetabeli kujul; arvestades vajalikku eelarvet ja rakendamise taset (kohalik, regionaalne, riiklik), vt Lisa 5; kattes sh. vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3.1.7.f, 3.1.10, 3.1.11 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1.7.f, 4.1.1.10, 4.1.1.11)
 - i. periood 2017-2020
 - ii. periood 2021-2050 (*sh. eraldi vaheperiood 2021-2030*)
 - iii. periood 2051-2100
 - f. **Kohanemismeetmete tulemuslikkuse hindamine** (sh. ülevaattetabeli kujul; kattes sh. vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830 dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3.1.13 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1.13)
 - i. Indikaatorid
 - ii. Seireraamistik
12. **Soovitused.** Annab ülevaate tuleviku uurimisvajadustest [valdkond]-as (kattes sh. vastavalt Eesti Keskkonnauuringute Keskuse riigihanke nr 154830

dokumentatsiooni Lisa 1 punkt 3.1.4 ja Keskkonnaministeeriumi poolt hallatava Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi 2009–2014 programmi "Integreeritud mere ja siseveekogude majandamine" III avatud taotlusvooru tingimuste punkt 4.1.1.4)

13. Kasutatud kirjandus

2. VORMISTAMISNÕUDED

2.1. Üldnõuded

Kasutatakse:

- kirja Times New Roman,
- kirja suurus – 12 punkti,
- reavahe single,
- lõiguvahe enne 0 punkti, pärast 6 punkti,
- ülääär 2,54 cm,
- alääär 2,54 cm,
- vasak serv 3,18 cm,
- parem serv 3,18 cm,
- tekstil joondatakse mõlemalt poolt (rööpjoendus-*justified*).

Põhitekstis ei tohi kasutada reavahetust. *Spacing before* ja *Spacing after* käskude tuleb erinevate stiilide lõikes kasutada läbivalt samu fikseeritud punktisuuruseid. Taandridu ei kasutata.

Vahemiku märkimiseks (täheenduses kuni) kasutatakse poolpikka, nn *enn*-kriipsu ning selle ümber tühikuid ei jäeta (näide 1990–2010). Mõttekriipsu puhul kasutatakse samuti *enn*-kriipsu ent kriipsu ümbritsetakse tühikutega.

Eestikeelses aruandes kasutatakse tuhandeliste eraldamiseks tühikut ja kümnendike eraldamiseks koma (näide 23 900 Gg; 5,5%). Tuhandeliste eraldamisel ja ühikute kirjutamisel kasutatakse tavalise tühiku asemel poolitamatu tühikut (ingl non braking space). Poolitamatu tühiku loomiseks tuleb korraga vajutada klahve “Ctrl+Shift+Space”.

Ingliskeelses aruandes kasutatakse tuhandeliste eraldamisel koma ning kümnendike eraldamiseks punkti (näide 45,227 km²; 21.1%).

Ingliskeelses aruandes kasutatakse ühekordseid jutumärke (' '), eestikeelses kahekordseid („ ”)

Gaaside kordajad tuuakse välja nii pealkirjades kui ka tekstis alaindeksitena (näide CO₂, N₂O).

Eestikeelses aruandes kirjutatakse pikalt välja ilma lühendeid kasutamata sõnad: miljon, miljard. Tuhandelisi ei väljendata sõnaga tuhat, vaid kirjutatakse numbritega välja (näiteks: mitte 175 tuhat , vaid 175 000).

Ingliskeelses aruandes ei lühendata sõnu: ‘million’, ‘billion’. Tuhandelisi ei väljendata sõnaga thousand või lühendiga th, vaid kirjutatakse numbritega välja ning rahaühikute kirjutamisel lisatakse valuutühik arvvärtuse ette (näiteks: mitte 175 th EUR , vaid EUR 175,000 või EUR 2.5 million).

Ingliskeelses aruandes väljendatakse protsentvärtusi tekstisiselt sõnadega ‘per cent’, sümbolit ‘%’ võib kasutada ainult tabelites.

Mitte sq km, vaid km², pikkus- ja mahuühikut puhul ainult m, m³, m² jne

Järgnevuse näitamiseks ingl.k näit: 8th 2nd

2.2. Pealkirjad ja sisukord

Iga peatükk algab uuel leheküljelt. Alapeatükid jätkuvad samalt leheküljelt. Kasutada automaatset nummerdus funktsiooni.

Esimese astme pealkirja laadiks **Heading 1** (font Times New Roman, fondisuurus 14 punkti, rasvane kiri, läbivalt suurtähtedega, lõiguvahe enne 30 ja pärast 24 punkti).

Teise astme pealkirjade laadiks **Heading 2** (font Times New Roman, fondisuurus 14 punkti, rasvane kiri, esisuurtähega, lõiguvahe enne 24 ja pärast 12 punkti).

Kolmanda astme pealkirja laadiks **Heading 3** (font Times New Roman, fondisuurus 12 punkti, rasvane kiri, lõiguvahe enne 12 ja pärast 12 punkti).

Peatükkide pealkirjad trükitakse läbivate suurtähtedega, alapeatükid esisuurtähega.

Pealkirjas pole soovitatav sõnu poolitada, ka ei kasutata lühendeid või ühesõnalist pealkirja. Pealkirja järel punkti ei panda. Kui pealkiri koosneb mitmest lausest, siis on nende vahel ka kirjavahemärk (lõpus punkt puudub). Pealkirju alla ei kriipsutata.

Peatüki ja alapeatükkide pealkirja ja järgneva teksti vahele eelpool kirjeldatud vormistamise korral **tühja reavahet ei jäeta**.

Töö peatükid nummerdatakse araabia numbritega. Kasutatakse liitnumeratsiooni (liigendatud numberloendit); iga alajaotuse pealkirja ette kirjutatakse kõrgemat järku pealkirja järjenumbr ja selle järele punktidega eraldatud jaotuse oma järjenumbr. Nt 2.1.3. (loe: teise peatüki esimese allpeatüki 3. punkt).

2.3. Lehekülgede numeratsioon

Töö kõik leheküljed nummerdatakse (sh viiteallikad, lisad). Tiitellehte ei nummerdata, kuid arvestatakse ühtsesse lehekülgede numeratsiooni. Number on lehekülje allserval paremal.

2.4. Joonised

Kõik illustratsioonid (graafikud, skeemid, fotod, jms) allkirjastatakse sõnaga "Joonis" eestikeelses aruandes ja "Figure" inglisekeelses aruandes ning nummerdatakse araabia numbriga. Numbri järel pannakse punkt. Sellele järgneb joonise allkiri, mida alustatakse suure algustähega. Joonise allkirja lõppu punkti ei käi.

Joonised lisada funktsiooniga „insert caption” ning joonise esimene number siduda pealkirja nummerdusega.

Numbrilisi andmeid on ülevaatlikum esitada graafikutena. Graafikute abil on kergem määrata ilmnenu seaduspärasusi, need jäävad lugejatele paremini meelde.

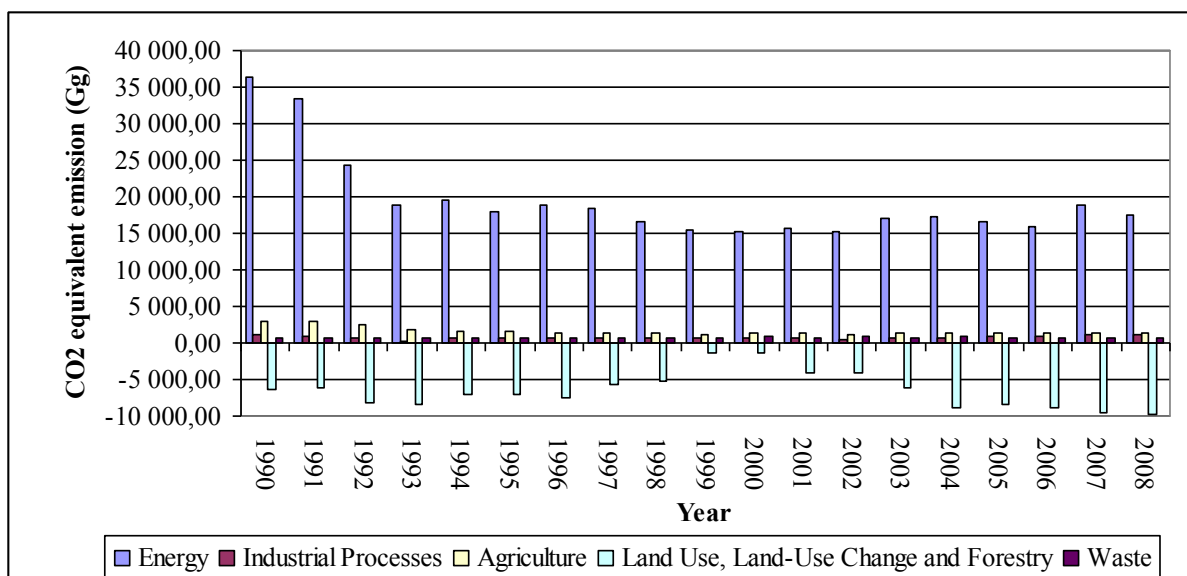

Figure 1.2. Greenhouse-gas emissions trends, by source groups, in CO₂ equivalents

Joonised tuleb peatükkide piires nummerdada. Nt Joonis 1.2 (s.o esimese peatüki teine joonis). Joonistele tuleb tekstis viidata, kasutades selleks funktsiooni „cross-reference”.

Kasutatakse:

- kirja Times New Roman,
- kirja suurus – 12 punkti,
- lõiguvähe enne joonist 12 punkti,
- lõiguvähe enne pealkirja 6 punkti, pärast 24 punkti,
- sõna “Joonis”/“Figure” puhul kasutada rasvast kirja.

Kui tekstis esitatakse fotosid tuleb fotod esitada nii teksti sees (importituna) kui ka eraldi failina maksimaalse võimaliku kvaliteediga.

2.5. Tabelid

Tabelite ja numereeritud loetelude puhul kasutada Wordi sisseehitatud funktsioone, st mitte kasutada tulpade ja veergude eraldamiseks tabulaatoreid ja tühikuid. Tabelis esitatud andmed peaksid olema hõlpsasti ja ühemõtteliselt tõlgendatavad.

Teksti illustreerivad materjalid: tabelid, diagrammid ja joonised tuleb esitada töödeldavana, st koos päritoluandmetega tabeli kujul, mitte pildina. (Algandmete

olemasolu on diagrammide puhul vajalik materjalide kujundamiseks, viimistletud kujul avaldatakse diagrammid pildina).

Iga tabel pealkirjastatakse eestikeelses aruandes sõnaga “Tabel” ja inglisekeelses aruandes “Table”. Pealkiri paikneb tabeli peal. Pealkiri peaks olema lühike ja selge, kuid sisu ammendavalt lahtimõtestav. Tabeli pealkirja lõppu punkti ei käi. Tabeli pea tuleks koostada võimalikult arusaadavalt (vajadusel võib kasutada lühendeid, mida selgitatakse tabeli pealkirja all või tabeli all). Kõigil tabeli veergudel peab olema nimetus.

Tabelid nummerdatakse araabia numbritega üksikute peatükkide ulatuses. Nt Tabel 3.2 (s.o kolmanda peatüki teine joonis). Kõik tabelid pealkirjastatakse. Tabeli number paigutatakse selle pealkirjaga samale reale, tabeli numbri ja pealkirja vahel on punkt. Pealkirja alustatakse suure algustähega.

Tabelid lisada funktsiooniga „insert caption“ ning tabeli esimene number siduda pealkirja numbridusega.

Tabelis esitatud andmed tuleb siduda tekstiga, st tekstis peab olema viide tabelile (kasutades selleks funktsiooni „cross-reference“).

Table 3.2. Greenhouse-gas emissions in Estonia – annual contributions of the various greenhouse gases

GHG EMISSIONS [CO ₂ equivalent (Gg)]	1990		2000		2007	
	[Gg]	[%]	[Gg]	[%]	[Gg]	[%]
CO ₂ emissions excluding net CO ₂ from LULUCF	36,135.69	88,47	15,441.53	84,90	19,227.54	87,18
CH ₄ emissions excluding CH ₄ from LULUCF	2,723.55	6,67	1,652.43	9,09	1,644.62	7,46
N ₂ O emissions excluding N ₂ O from LULUCF	1,984.20	4,86	1,021.36	5,62	1,040.93	4,72
HFCs	NA, NO		70.13	0,386	140.78	0,638
PFCs	NA, NO		NA, NO		0.06	0,000
SF ₆	NA, NO		2.73	0,015	0.97	0,004
Total (excluding LULUCF)	40,843.44		18,188.19		22,054.90	

Kasutatakse:

- kirja Times New Roman,
- kirja suurus – 12 punkti (mahutatavuse eesmärgil võib tabelites mõistlikult kirja suurust vähendada),
- lõiguvahe pärast tabelit 24 punkti,
- lõiguvahe enne pealkirja 12 punkti, pärast 6 punkti,
- sõna “Tabel”/ “Table” puhul kasutada rasvast kirja.

2.6 Viitamine

Pika teadusliku formaadi aruannetes tuleb kasutada Nimi- aasta viitamissüsteemi.

Nimi-aasta viitamissüsteemis on viited tekstis ümarsulgudes.

- Kui autori nime tekstis ei nimetata koosneb tekstisisene viide viidatava publikatsiooni autori perekonnanimest ja ilmumisaastast. Kui on sama perekonnanimega autoreid, siis lisatakse autori perekonnanimele initsiaalid.
...(Wilson, 1994).
- Kui viidatakse sama autori mitmele tööle
...(Wilson, 1991, 1994)
- Kui viidatakse erinevate autorite publikatsioonidele korraga, siis esitatakse autorite nimed tähestikulises järjestuses ning eraldatakse viites semikooloniga:
...(Dunsire, 1994; Scott, 1999; Valauskas, 1996).
- Kui publikatsioonil on mitu autorit
... (Belkin, Marchetti ja Cool, 1993)
- Kui viidataval publikatsioonil on rohkem kui 3 autorit võib tuua viites vaid esimese autori perekonnanime ja lisada sellele lühendi “et al.” (ja teised)
...(Schamber et al., 1990).
- Tsiteerimisel, tsitaadilähedaste täpsete andmetega teksti esitamisel või teiste autorite mõtete ümbersõnastamisel tuuakse lisaks publikatsiooni ilmumisaastale ära tsitaadi või andmete paiknemise lehekülg
...(Hamburg, 1986, lk 138).
- Autorita publikatsioonile viitamisel tuuakse viites põhipealkiri ja ilmumisaasta
...(Intelligent information systems, 1986)
- Kui autori nimi või anonüümse publikatsiooni pealkiri esineb töö tekstis, lisatakse nime järele sulgudesse ilmumisaasta ja leheküljenumbri
... is presented in the IPCC Good Practice Guidance (2000)
... from the IPCC Guidelines (1997, 2000)

Nimi-aasta viitamissüsteemi kasutamisel loetletakse kõik kasutatud allikate bibliograafilised viited viiteallikate loetelus autorite või pealkirjade (ilma autorita teoste korral) tähestikulises järjekorras, järjenumbreid bibliograafilistele viidetele ette ei panda.

Tabel 1. Näited viitekirjetest erinevatele allikatele

Raamatud	Tekstisene viide	Kirje allikate loetelus
Üks autor	(Pihlau, 2003) või (Pihlau, 2003, lk 24)	Pihlau, J. (2003). Edukas otsing Internetis ehk kuidas leida nõela heinakuhjast. Tallinn: Külim.
2 autorit	(Cargill & Webb, 1988) või (Cargill & Webb, 1988, lk 54)	Cargill, J., & Webb, G.M. (1988). Managing libraries in transition. Phoenix; New York: Oryx Press.
3 ja enam autorit	(Guerin et al, 2005) või (Guerin et al, 2005, lk 67)	Guerin, W. L., Labor, E., Morgan, L., Reesman, J. C., & Willingham, J. R. (2005). A handbook of critical approaches to literature. New York: Oxford University Press.
Ilma autorita	(Intelligent Information Systems, 1986)	Intelligent information systems: progress and prospects.(1986). Chichester: Ellis Horwood Ltd.
Ühe ja sama autori erinevad publikatsioonid	(Brown, 1982, 1988)	Brown, P. (1982). Corals in the Capricorn group. Rockhampton: Central Queensland University. Brown, P. (1988). The effects of anchor on corals. Rockhampton: Central Queensland University. Kronoloogilises järjekorras!
Toimetaja	(Kastenbaum, 1993, lk 25)	Kastenbaum, R. (Toim.). (1993). Encyclopedia of adult development. Phoenix: Oryx Press.
Korporatiivne autor (asutus või assotsiatsioon)	(American Allergy Association, 1998)	American Allergy Association. (1998). Allergies in Children. New York: Random.
Entsüklopeedia või sõnastik	Eesti keele sõnaraamatu (1999, lk 87) järgi tähistab baltlane nii baltimaalast kui ka baltisakslast.	Erelt, T. (Toim.). (1999). Eesti keele sõnaraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
Autorita teos	(Kirja Suomessa, 1988, lk 150)	Kirja Suomessa.(1988). Kirjan juhluvuoden näyttely Kansallismuseossa 25.8-31.12.1988. Helsinki: Helsingin

		yliopiston kirjasto.
Raamatu peatükk või artikkel	(Sommer, 2006)	Sommer, S. (2006). Nõiajaht.. Press, G. (Toim.), XX Taliolümpiamängud Torino 2006 (lk 139-140). Tallinn: Eesti
E-raamat	(Pettinger, 2002)	Pettinger, R. (2002). Global organizations. Oxford: Capstone Publishing. Andmebaas NetLibrary (10.11.2008).
Pilt raamatust	Näidisplakat „LoveIn”(Dabner & Herriott, 2006, lk 140)	Dabner, D., & Herriot, L. (2006). Esimesed sammud digitaaldisaini maailmas. Mies: RotoVision SA.
Artiklid väljaandes	trükitud	Tekstisisene viide
Kirje allikate loetelus		
Teadusajakirja artikkel	(Virkus, 2008) või Oma artiklis töödeb Virkus (2008), et.....	Virkus, S. (2008). Use of Web 2.0 technologies in LIS education: experiences at Tallinn University, Estonia. Program: electronic libraries and information systems, 40(3), 262 – 274.
Ajakirja artikkel	(Aarma, 2000)	Aarma, L. (2000). Eestikeelsete raamatute kirjastaja Johann Fischer. Raamatukogu, 2, 17-21.
Ilma autorita ajakirja artikkel	(Anorexia Nervosa, 1969)...	Anorexia nervosa. (1969). British Medical Journal, 1, 529-530.
Kogumiku artikkel	(Bauch, 1993, lk 576)	Bauch, D.T. (1993). Solar energy. The world book encyclopedia, 18, 576-579. Chicago: World Book.
Jätkväljaande artikkel	(Uverskaja, 1998)	Uverskaja, E. (1998). Jooksva rahvusbibliograafia mõistest. Acta Universitatis Scientiarum Socialium et Artis Educandi Tallinnensis. Infolevi ja –tarbimine. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.
Konverentsikogumiku artikkel	(Rogalevitš, 2004)	Rogalevitš, V. (Jaanuar 2004). Library websites: the importance, possibilities, design and current trends. The 12th Bobcatss Symposium Proceedings 2004: University of Latvia & University College of Borås, Sweden.
Ajalehe artikkel	(Pullerits, 2008)	Pullerits, P. (23.09.2008). E-ajaleht ilmutab juba sündimise

		märke. Postimees, lk 6.
Ilma autorita ajaleheartikkel	(Vaid iga kolmas, 2008)	Vaid iga kolmas eestlane suhtleb Eesti venelastega. (10.11.2008). Postimees, lk 8.
Pressiteade	(Marukashvili, 2006)	Marukashvili, I. (13.12.2006). Eesti Energia renoveeritud Energiakeskus ootab külalisi. [Pressiteade]. Tallinn: Eesti Energia.
Elektroonilised artiklid	Tekstisene viide	Kirje allikate loetelus
Täistekst el. andmebaasist	(Lance et al, 2000)	Lance, K. C.; Rodney, M. J.; Hamilton-Pennell, C. (2000). How School Librarians Help Kids Achieve Standards: The Second Colorado Study. Andmebaas EBSCO Host (11.11.2008).
Täistekst el. andmebaasist ilma autorita	(Wikis That Mean, 2008)	Wikis That Mean Business. (2008). The Seybold Report, 8(7), 8-10. Andmebaas EBSCO Host (30.10.2008).
Ilma autorita ajalehe, uudiskirja või ajakirja täistekst el. andmebaasist	(Ambient light, 2008)	Ambient light ruins stargazing. (02.06.2008). eWeek, lk 59. Andmebaas EBSCO Host (17.10.2008).
Artikkel CD-ROM andmebaasist	(Verzeichniß Derer Bücher, 1657)	Verzeichniß Derer Bücher, so in Reval bey Adolph Simon gedruckt, nebst beygefügten Taxe, wie sie ungebunden an die Buchbinder verkaufft werden. (1657). Tallinn. CD-ROMandmebaas „17. sajandi (kuni 1710) trükised Ajalooarhiivi fondides” (11.11.2008).
Veebiallikad	Tekstisene viide	Kirje allikate loetelus
Ajalehe artikkel (veebivariant)	(Kodres, 2008)	Kodres, M. (Toim.). (17.11.2008). Mosleminaised raputasid Rootsi meediat. Eesti Päevaleht. http://www.epl.ee/artikkel/448718 (17.11.2008).

Veebisait või kodulehekülg	(Eesti Rahvusraamatukogu, 2008)	Eesti Rahvusraamatukogu litsentsiandmebaasid (27.10.2008). http://www.nlib.ee/lab (12.11.2008). Märkus: sulgudes olev kuupäev nimetuse järel on veebilehekülje viimase uuendamise kuupäev.
Veebidokument	(Zahda, 2007)	Zahda, S.A.A. (2007). Electronic books: Fad or Future? http://www.scribd.com/doc/127635/Electronic-books-EBook-Fador-Future (12.11.2008).
Ilma autorita veebidokument	(Kuhu arhiveerida?, 2008)	Kuhu arhiveerida? (2008). http://www.klik.ee/?main=84&newsGroup=0&news=45&sess=22fd7ab9ecfb284b47a56a4f7cbc5f6f (12.11.2008).
Ilma kuupäevata veebidokument	(E-raamat: tulevik, s.d.)	E-raamat: tulevik või pigem minevik? (s.d.). http://www.tarbijakaitse.ee/modules.php/javascript/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=4516 (12.11.2008).
Pilt või muu illustreeriv materjal veebist	(Tagger, 2007)	Tagger, J. (2007). Unity [Foto]. http://commons.wikimedia.org/wiki/Image:UNITY.jpg (04.11.2008).
Veebiajakirja artikkel	(Rumsey & O'Steen, 2008)	Rumsey, S., O'Steen, B. (Oktoober 2008). OAI-ORE, PRESERV2 and Digital Preservation. <i>Ariadne</i> , 57. http://www.ariadne.ac.uk/issue57/rumsey-osteen/ (12.11.2008).
Veebiteadusajakirja artikkel	(Grose & Thiel-Stern, 2008)	Grose, W., Thiel-Stern, S. (2008). Live Blogging in the College Classroom: A Professor and Student Perspective. <i>Journal of Electronic Publishing</i> , 11(3). http://www.journalofelectronicpublishing.org/ (11.11.2008).
Valitsusalased ja riiklikud	Tekstisisene viide	Kirje allikate loetelus

väljaanded		
Seadused	(EV põhiseadus,1992)	Eesti Vabariigi põhiseadus. (1992). RT I 1992, 26, 349. https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12846827 (12.11.2008).
Valitsusaruanded	(„Elukestva õppe strateegia”, 2007)	"Elukestva õppe strateegia 2005-2008" vahearuanne. (dets. 2007). Haridus- ja teadusministeerium. Arengukavad ja strateegiad. http://www.hm.ee/index.php?03236 (12.11.2008).
Statistikaaruanded	Viljandi maakonnas oli 2007.a. rahvaraamatukogudes 39 lugejat 100 elaniku kohta (Rahvaraamatukogud maakonna järgi, 2008)	Rahvaraamatukogud maakonna järgi. (05.06.2008). Eesti statistika. Statistika andmebaas. Sotsiaalelu. Kultuur. Raamatukogud. http://pub.stat.ee/pxweb.2001/Database/Sotsiaalelu/07Kultuur/10Raamatukogud/10Raamatukogud.asp (11.11.2008).
Standardid	(EVS-ISO 15489-1, 2004)	EVS-ISO 15489-1:2004. Informatsioon ja dokumentatsioon. Dokumendihaldus. Osa 1: Üldnõuded. Tallinn: Eesti Standardikeskus.